

ELEKTRİK SİSTEMİ ALARM VERİYOR! HANI ÖZEL SEKTÖR DAHA UCUZA ELEKTRİK ÜRETECEKTİ!

1 Temmuz
gecesi 13 ilimizde
yaşanan elektrik
kesintilerine ilişkin
olarak Şubemiz
tarafından basın
toplantısı
düzenlendi.

İzmir'i de içine alan Denizli, Bursa Eskişehir Antalya, Uşak, Burdur, Isparta Kütahya, Çanakkale, Afyonkarahisar, Bilecik, ve İstanbul'un bazı semtlerinde yaşanan kesintiler maç ve sıcak hava oluşmasıyla aşırı yüklenme olması gibi basit nedenlerle açıklanamayacak kadar önemlidir. Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinin büyük kısmına içine alan ve doğal afetler hariç yaşadığımız 1 Temmuz Cumartesi gecesi 21.50'den başlayarak 2 Temmuz günü 03.00'lere kadar süren bölgelere göre 1.5 - 6 saat arasındaki en uzun süreli kesintileri, öyle görünmektedir ki daha büyükleri beklemektedir.

1 Temmuz gecesi EÜAŞ'a ait 1210 MW'LIK Bursa Doğalgaz santralının arıza nedeniyle devre dışı kalması ve arızanın diğer santraller tarafından karşılanmak zorunda kalmaları sonucu zincirleme devre dışılık nedeniyle 13 ili kapsayan ve giderilmesi uzun süre alan kesinti

yaşanmıştır. Bilindiği gibi Türkiye elektrik iletim şebekesi üretim santrallerini birbirine bağlayan ve enterkonnekte (bağlaşımlı) dediğimiz iletim hatları üzerinden bağlıdır. Bu sistem genel olarak bir arıza nedeniyle elektrik kesintilerinin büyümesinin önlenmesi ve arıza süresinin kısa tutulması için planlanmış ve işletilmektedir. Ancak bu kez her zaman olabilecek bir santral veya hat arızası yeterli ve hızlı bir koordinasyon ve müdahale ile giderilememiş ve arızanın büyümesi engellenememiştir.

Bilindiği gibi Türkiye'nin kurulu gücü 2005 yılı sonu ile 39 000 MW'dır. Türkiye puantının 22000 MW civarında olduğu bilinmekte ancak bu mevsim, hafta sonu ve diğer nedenlerle değişmektedir. Yüksek yönetiminden ve planlamadan sorumlu olanlar sistemi, olası arızaları dikkate alarak %20-25 fazla tutarak işletirler ve arz güvenliğini bu santralleri emre amade tutarak sağlarlar. Ayrıca büyük üretim kaynaklarının devre dışı kalması sonucu en yakın tüketici yükleri şebekeden atılarak arızanın büyümesi ve sürenin uzaması önlenir. O günkü puant değer ve bölgemizde o gece çalışan santrallerin sayısı ve büyüklükleri tarafımızdan bilinmemesine karşın, Cumartesi gününün hafta sonu olması ve 22.00 gibi geç vakitte olması nedeniyle puant gücün ortalama puantın altında olduğu ve maç ve sıcaklık gibi nedenlerin geçerliliğinin bulunmadığı söylenebilir.

Otoprodüktörlerin saat 22.00'den sonra devre dışı kaldığı bilinmesine karşın

enerji yöneticileri, yeterli yedek gücü emre amade tutmamış, yükleri zamanında boşaltmayıp, enterkonnekte sistemi gerçekten "bağlaşımlı olarak çalıştıramamış, arıza noktası ayrılmayıp kesinti küçültülemedi. Bir kamu hizmeti olan elektrik, yaşadığımız elektrik kesintisi olayında da görüldüğü gibi, termik santralleri, doğalgaz santralleri, trafoları, dağıtım şebekeleri ile birlikte bir bütündür. Bu bütünün parçalanmış olması ülkemize yarar değil, zarar getirmektedir. Birkaç yıl sonra kamunun yatırım yapması zaten bir zorunluluk haline gelecektir. Daha fazla sistemde tahribat yaratmadan hemen şimdi, acil olarak kamusal çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Böyle bir elektrik kesintisinin, Türkiye'nin elektrik üretimindeki payı yüzde 25'leri aşacak düzeye yükseltilecek, yap-işlet santrallerine yönelik yargı kararını uygulamamak için hazırlanan yasa tasarısının TBMM'den geçirildiği güne rastlamış olması oldukça dikkat çekicidir. Elektrik kesintisi tehditiyle kamuoyunun hukuksuzluğa razı olması istenmektedir. Geçmiş dönem sözleşmelerinden sürekli yakınan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, "Hayat ileriye doğru yaşanır, geriye doğru da anlaşılıyor" sözleriyle en hafif deyimle çark etmiştir ve geçmiş dönemin sözleşmelerini kalıcılaştıran uygulamalara imzasını atmaktadır. Enerji Bakanı, hükümetinin 4 yıllık iktidarı sürecinde, geçmiş dönemi anlaya anlaya lobilerin

geçmiş iktidarlara dayattığı noktaya varmıştır.

Son 10-15 yıldır ne yazık ki enerji alanında gereken ölçüde yatırımlar yapılmamakta, dağıtım ve iletim hatlarındaki bakım ve iyileştirmeler için yeterli kaynak ayrılmamaktadır. Alım-satım garantili doğalgaz santralleri nedeniyle bu santrallere olan bağımlılık had safhaya çıkarılırken, kamunun elindeki santraller çalıştırılmamaktadır. Nitekim Enerji Bakanı, yaşanan elektrik kesintisi olayında sorunun Kemerköy, Yeniköy ve Yatağan termik santrallerinin tekrar devreye alınmasıyla çözüldüğünü açıklamıştır. Bakan Hilmi Güler, elektrik kesintilerine yönelik yaptığı açıklamada, sorunun bir parçasını elektrik fiyatlarıyla ilişkili olarak otoprodüktör santrallerinin sisteme

enerji vermek yerine daha ucuz tarifenin uygulandığı saatlerde sistemden elektrik çekmelerinden kaynaklandığını söylemektedir. Evet özel sektör santralleri elbette kendileri için en karlı olan durumu tercih etmekte, ülkenin elektriksiz kalmasıyla ilgilenmemektedir. Hatta ülkenin elektriksiz kalmasını kendi taleplerinin gerçekleştirilmesi için bir tehdit unsuru olarak kullanabilmektedirler. Otoprodüktör santrallerinin sattıkları elektrik için fiyat artışı yapılması talepleri dikkate alındığında, bu sistemden çekilişleri bir eylem olarak da algılanmaktadır. Zaten yaratılmak istenen serbest rekabet ortamının bu şekilde işleyeceği açık değil midir? Bu durum elektriğin piyasanın inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Yaşanan olayda Türkiye, özelleştirme işlemini tamamlayamamış olması nedeniyle yine de şanslı konumdadır. Kamu santralleri olan Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy'ün kontrol yetkisi hala kamunun elindedir ve böyle bir kesinti sırasında devreye alınabilmişlerdir. Elektrik üretimindeki payları çok düşük olan otoprodüktörlerin tercihleri bile böylesi bir sıkıntı yaratabiliyorsa, elektrik alanının tamamen piyasaya bırakılması durumunda özel sektörün doğal olarak kar öncelikli tercihler yapması karşısında Türkiye'nin hangi koşullarla karşı karşıya kalacağı açıktır.

Elektrik alanına, yalnızca otoprodüktörler, yalnızca yap-işletler, yalnızca rüzgar santralleri, yalnızca yap-işlet-devret'ler, yalnızca iletim ve dağıtım hatları, yalnızca mobil santraller gibi sınırlandırılmış bakış açılarıyla yaklaşmak, bu alandaki sorunları çözmek yerine daha da derinleştirmektedir. Hükümet, bütüncül ve kamusal bir yaklaşım yerine, tek tek parçaları ele alınmakta, "O dönemin koşullarında böyle anlaşmalar imzalanmış, anlamak lazım" mantığıyla bu alandaki kaosu sürdürmektedir.

Türkiye Elektrik Kurumu'nun, TEAŞ ve TEDAŞ olarak ikiye ayrılması TEDAŞ'ın çok sayıda bağlı ortaklığa, TEAŞ'ın da TEİAŞ EÜAŞ ve TETAŞ olarak üçe bölünmesi bir kamu görevi olan elektrik üretim, iletim ve dağıtımına kadar merkezi planlamaya gereksinim duyan bu yapının bir yönetim krizine girmesine neden oldu.

Ayrıca enerji alanında büyük yolsuzlukların yaşanması, bürokratların da bundan etkilenmesi, siyasi otoritenin yoğun müdahalesi, özelleştirme yararları nedeniyle personel ve yatırım yapılmaması bu hızlı çöküşün nedenleridir.

Ancak gerçekleştirilemeyen bu müdahaleler nedeniyle Bursa Doğalgaz santralindeki arıza sonucu güç üretimi diğer üretim kaynaklarından karşılanamamış buna karşın bölgeden başlayarak tüketici yüklerinin devre dışı bırakılmaması nedeniyle kesinti büyümüştür. Bu, olası arızalar üzerine bir çok senaryo ve önlem düşünmesi gereken, her türlü üretim iletim ve yük değerleri elinde bulunan enerji yöneticilerinin içinde bulunduğu çaresiz durumu göstermektedir.

Enerjide her sorun için çare olarak gösterilen özelleştirmenin sektörü nasıl bir kaosun içine soktuğu otoprodüktör santrallerinin üretim karakteristiklerinden anlaşılmaktadır. Türkiye toplam kurulu gücünün

Son 10-15 yıldır ne yazık ki enerji alanında gereken ölçüde yatırımlar yapılmamakta, dağıtım ve iletim hatlarındaki bakım ve iyileştirmeler için yeterli kaynak ayrılmamaktadır.

%10'unun bulan güçleriyle otoprodüktörlerin elektrik gereksinimlerini karşılamak üzere milyarlarca doları bulan ancak plansız olarak o gün nispeten ucuz olan doğalgaza dayalı ve Türkiye'nin her köşesinde kurulmuş bugün doğal gaz fiyatları nedeniyle çok zamanlı tarifeye göre ucuz olan zamanlarda üretim yapmamaktadırlar. 22.00 den sonra ucuz tarifenin başlaması ile bu santrallerin "şalter indirdiklerini" ayrıca kendi müşterileri için gerekli olan enerjiyi kamudan aldıklarının göstermiştir. Ne yazık ki bu acı gerçeğin bizler tarafından öğrenilmesinden çok önce Bakanlık yetkilerinin bilgisi olduğunu Sn. Bakan'ın ağzından "ikaz edildiklerini ama buna uymadıklarını" öğrenmiş olduk. Özel sektörün kendi elektriğini üretmesi sonrası, arıza bakım ve bugünkü gibi fiyat gibi nedenlerle santraller çalışmadığında bu gücün kamu tarafından karşılanacak olması nedeniyle, ya atıl bir kurulu gücün emre amade bekletileceğini ya da bugün yaşananların olacağını söylemiştik. Bakanın aylar öncesinden bildiği ancak enerji yöneticileri tarafından düzeltilemeyen bu sonuç serbestleşme, liberalleşme adına kamu kaynaklarına üzerine basarak yükselmekten başka bir şey değildir.

Yeterli personel ve yatırım araçlarında mahrum tutulan bu kurumları yönetenler ve özelleştirme rüyasından bu olayla uyanmalı ve elektrik üretiminin merkezi olarak planlanması bir an önce sağlanmalıdır.